

GÜMRÜK VE DIŞ TİCARET AÇISINDAN COVID-19 TEDBİRLERİ

UGM Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Remzi AKÇİN

2019 yılı sonunda Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Covid-19 olarak adlandırdığı ve pandemi olarak ilan ettiği koronavirüsün bu günkü noktaya geleceğini hiç kimse öngörememişti. Burada, Çin'in bu virüsü bir buçuk geç duyurması, ülkelerin olayı ciddiye almaması, bir ortak akıl sergilenememesi ve virüsle savaşın nasıl yapılacağı konusunda hala bir çözümün bulunamamış olması etkili olmuştur.

Covid-19'la mücadeleyi başta sağlık olmak üzere, finans, çalışma ortamı, üretim, güvenlik gibi birçok açıdan değerlendirmek mümkündür. Biz konumuz gereği covid-19'la mücadele kapsamında alınan tedbirleri ve yapılan kolaylaştırmaları gümrük ve dış ticaret açısından değerlendireceğiz.

Yapılan mücadele ve düzenlemelerin dört ana başlıkta mercek altına alınmasının konunun daha anlaşılır olmasını sağlayacağını düşünmekteyiz.

I- ÇALIŞMA ORTAMININ DÜZENLENMESİ

Bulduğumuz coğrafyada önce İran ve Irak'ta görülen virüs, ardından Yunanistan ve Bulgaristan'da tespit edildi ve ülkemizin çevresini sardı. Türkiye'de ilk vaka 11 Mart 2020'de tespit edildi. Covid-19 ile mücadele bu tarihten itibaren gün gün, gelişmelere göre artarak devam etti ve 20 yıl sonra sokağa çıkma yasağıyla tekrar karşılaştık.

Çalışma ortamına yönelik ilk düzenleme 13 Mart 2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yapıldı. Bu genelgeyle; kamu görevlilerinin yurt dışına çıkışları durdurulmuş, ancak zorunlu ve ivedi durumlarda yurtdışına çıkacak kamu görevlileri için izin alınması talimatlandırılmıştır.

Bunun peşinden, Cumhurbaşkanlığının 13.03.2020 tarihli yazısıyla kamu görevlilerine ilişkin mesai düzeni konusunda şu düzenlemeler yapılmıştır.

- Yurtdışından dönenlerin 14 gün evlerinde tecrit olacak şekilde beklemeleri ve bu süreçte (idari izinli) sayılmaları,
- Hamileler, süt izni kullananların, 60 yaş üstü olanların, kronik hastalığı bulunanların 16 Mart 2020'den itibaren 12 gün idari izinli sayılmaları,
- Zorunlu hizmetlerin asgari personelle yürütülmesi,
- Yıllık izinlerin kullanılması ve gerektiğinde mazeret izni verilmesi.

Sonrasında 22 Mart 2020 tarihli 2020/4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesiyle; "Çalıştırılma biçimine bakılmaksızın kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlara uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemlerinin uygulanabileceği." düzenlenmiştir.

Bu konuda; Bakanlar, Valiler ve Belediye Başkanları yetkili oldukları ve bu yetkinin devredilebileceği belirlenmiştir.

Gümrük idarelerinin açısından bu yetki Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlerine devredilmiştir. Bölge Müdürlükleri, işlemlerin aksatılmadan esnek çalışma yöntemleriyle işleri yürütmesine yönelik tedbirleri yerel şartları dikkate alarak düzenlemişlerdir.

Diğer taraftan, Gümrükler Genel Müdürlüğü'nce, gümrük idarelerinde 10 m²'lik alanda üç kişiden fazla bulunmayacak şekilde hizmet verilmesi gerektiği bildirilmiştir.

II- SINIR GEÇİŞLERİNE YÖNELİK ALINAN TEDBİRLER

Virüs salgınının önüne geçilmesinde, öncelikle sınır kapılarında tedbir alınması gerektiği açıktır. Koronavirüs tehdidiyle çevrelendiği bir ortamla karşı karşıya kalan Türkiye, ilk tedbiri 5 Mart'ta İran uyruklu sürücülere karşı almıştır.

Önce İran ve Irak kara kapılarında tedbirler artırılmış, bunun üzerine gelişmeler takip edilerek, günlük gelişmelere uygun olarak Gürcistan, Yunanistan ve Bulgaristan kara kapılarına yönelik tedbirler genişletilmiştir.

Sınır geçişlerine yönelik alınan tedbirlerin karakteristik özelliklerini şu başlıkta toplamak mümkündür;

- Tedbirler başlangıçta planlanarak değil, virüsün salgınının seyrine göre aşama aşama gerçekleştirilmiştir.
- Tedbirler yolcu geçişleri için alınmış, eşya geçişleri genel olarak alınan tedbirlerin dışında tutulmuştur.
- Karayolu geçişlerinde sürücü geçişleri sorun olduğu için, lojistikte karayolu yerine demiryolu ve denizyolu kullanılması tavsiye edilmiştir.
- Karayolu ve RO-RO taşımacılığı için sürücülere yapılacak işlemler özel olarak düzenlenmiştir.
- Yurtdışı havayolu taşımacılığı 17 Mart'ta kısmen, 27 Martta ise tamamen durdurulmuştur.

III- DIŞ TİCARET POLİTİKASI DÜZENLEMELERİ

Uluslararası ticarete ülkelerin temel dış ticaret politikaları, ihracatın artırılması, ithalatın kısılması üzerine kurgulanmaktadır. Covit-19 pandemisiyle mücadelede, bu prensibin tersinin işlediğini görmekteyiz. Bunun sebebi ise, salgınla mücadelede kullanılacak ürünlerin arz güvenliğinin sağlanmasıdır.

Bu kapsamda, salgınla mücadelede kullanılan bazı ürünlerin ihracı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'nun ön iznine bağlanmıştır. Bu kurum tarafında ihracı esnasında ön izin verilmeyen eşya ihraç edilemeyecek, dolayısıyla ülke ihtiyacı için yeterli stok sağlanacaktır. Bu amaçla 5 Mart'ta; koruyucu maske, tulum, sıvı geçirmez önlük, koruyucu gözlük, tıbbi ve cerrahi maske, tıbbi steril / non-steril eldiven, 26 Mart'ta ise; ventilatör, ecmo, oksijen konsantratörü, ventilasyon sarfları, hasta devreleri (anestezi / ventilator devresi), IV kanül, entübasyon tüpleri ve yoğun bakım monitörlerinin ihracı ön izne bağlanmıştır. Görüleceği üzere, ilk aşamada salgınla mücadelede kullanılan sarf malzemelerinin, ikinci aşamada ise tıbbi cihazların ihracı ön izne başlanmıştır.

Bunun tam tersi ise 2 Nisan tarihinde yapılan düzenlemeyle gerçekleştirilmiştir. Şahısların doğrudan kendilerini koronavirüs testine tabi tutuldukları yönünde paylaşımların ardından, 2020/19 sayılı Tıbbi Tanı Kitlerinin İthaline İlişkin Tebliğ ile; tıbbi tanı kitlerinin Serbest Dolaşıma Giriş Rejimi veya Geçici İthalat Rejimine ilişkin gümrük beyannamelerinin tescilinde; gümrük idarelerince, Türkiye İlaç ve Tıbbî Cihaz Kurumunun fiziksel veya elektronik ortamda düzenleyeceği uygunluk yazısının aranacağı düzenlenmiştir.

Bu noktada ilginç olan konu ise, bu tür düzenlemelerin tamamına yakınında ithalata yönelik düzenleme yapılırken, bu kez geçici ithalat da aynı kapsamda değerlendirilmiştir.

Salgınla mücadele kapsamında gerek doğrudan kullanılan gerekse mücadelede kullanılan ürünlerin üretiminde girdi olarak kullanılan ürünlerin ithalatı da bu süreçte teşvik edilmektedir.

Bilindiği üzere, gümrük vergisi ve ilave gümrük vergisi oranları ithalat rejimi kararlarıyla belirlenmektedir. 25 Mart tarihinde yapılan ithalat rejimi kararı değişiklikleriyle;

- Nihai kullanım kapsamında "kolonya ve dezenfektan üretiminde kullanılmak üzere" ithal edilen dökme etil alkolün gümrük vergisi «%0» a indirilmiş,
- Ozonoterapi, oksijenoterapi, aeroterapi, suni teneffüs veya diğer terapik teneffüs cihazlarının ilave gümrük vergisi kaldırılmış,
- Bir kullanımlık maskelerin ilave gümrük vergisi kaldırılmıştır.

Bazı eşyanın üzerinde bulunan vergi yüklerinin kaldırılarak ithalatının kolaylaştırılması amacıyla zaman zaman tarife kontenjanı uygulanmaktadır. Tarife kontenjanı uygulaması belirli bir zaman dilimini içerir ve kıymet veya miktar gibi belirli bir eşikle sınırlandırılır. Yine covid-19'la mücadele sürecinde de iki kez tarife kontenjanı uygulanmıştır.

- 25 Mart 2020 tarihinde; dezenfeksiyon üretiminde kullanılan "bazı madeni yağlar ve nitril gruplu bileşikler içeren" için 15.02.2021 tarihine kadar gümrük vergisi "0" olarak uygulanmasına yönelik tarife kontenjanı açılmıştır. 2710 tarifesinde bulunan yağlar için 50.000 ton, 2926 tarifesinde bulunan yağlar için 60.000 ton tarife kontenjanı kullanılacaktır.

- 11 Nisan 2020 tarihinde; "imperteks kumaşlar" için 31.12.2020 tarihine kadar üç tarifinin her biri için 5 milyon m2 ithalatta ilave gümrük vergisi oranı "0" olarak

uygulanacak tarife kontenjanı açılmıştır. Tarife kontenjanının dağıtımı, eşyayı üretiminde girdi olarak kullanan sanayicilere, talep toplama yöntemi ile yapılacaktır.

IV- GÜMRÜK İŞLEMLERİNDE YAPILAN DÜZENLEMELER

Ülkemiz hem dış ticarete, hem de içe dönük üretimde dışa bağımlıdır. İthalatımızın x'i hammadde ve ara mallardan oluşmaktadır. Bu nedenle, bir taraftan salgınla mücadele ederken, bir taraftan da üretimi sürdürmek, üretimi sürdürmek için de ithalat ve ihracata devam etmek gerekmektedir. Bu da ancak gümrüklerin sürekli olarak çalışmasıyla mümkündür.

Gümrük işlemleri doğası gereği, genel prensipleri belli olmakla birlikte ayrıntıları çok olan ve bu ayrıntıların genel olarak öngörülemediği idarelerdir. Bu nedenle, salgınla mücadele esnasında uygulamada oluşan tereddütler yapılan düzenlemelerle giderilmektedir. Bundan dolayı gümrük işlemleriyle ilgili düzenlemeler sayısal olarak daha fazladır. Bunları tek tek saymak yerine yapılan düzenlemelerin genel özelliklerine değinmenin daha doğru olacağı görüşündeyiz.

- Hukukumuzda mücbir sebepler genel olarak süreleri durdurur. Bu doğrultuda, gümrük mevzuatında oldukça fazla sayıda süre belirlenen haller bulunmaktadır. Bu sürelerin salgının devam edeceği öngörülen süreç boyunca dondurulması veya ertelenmesi düzenlenmiştir.

- Gümrük mevzuatında oldukça fazla sayıda, çoğu da ağır denebilecek nitelikte ceza düzenlemesi bulunmaktadır. Salgın nedeniyle bazı durumlarda ceza uygulanmamasına yönelik düzenlemeler de yapılmıştır.

- Salgınla mücadele kapsamında kullanılan malzeme ve cihazların işlemlerinde ve ithalatlarında hızlandırma ve kolaylıkların düzenlendiği görülmektedir.

- Cenazelerde olduğu gibi bazı durumlarda da işlemlerin daha dikkatli ve ayrıntılı yürütülmesi de düzenlenmiştir.

- Özellikle ihracı ön izne bağlı eşyalarına, bu iznin hangi durumlarda uygulanıp hangi durumlarda uygulanmayacağı konularına açıklık getirecek düzenlemeler yapılmıştır.

- İşlemlerin mümkün olduğunca gümrük idaresine gitmeden, elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla, bugüne kadar kullanılabilecek uygulamaların duyurulması yapılmıştır.

- Diğer taraftan, başvuruların mümkün olduğunca elektronik ortamda yapılmasına yönelik düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir.